

EU – miljøets beste kompis!

Europabevegelsens temahefte
om EUs miljøpolitikk

SKRU NED!
STENG AV!
GJENVINN!
GÅ!

europa
bevegelsen

Januar 2007

Forord

EU er en foregangskraft i miljøpolitikk. Ingen vil i dag hevde at EU er en miljøsinke. Tvert imot har EU utviklet en miljøpolitikk som vekker respekt og anerkjennelse langt utenfor Europas grenser og langt inn i miljøbevegelsen. EUs medlemsland har innsett at samarbeid på EU-nivå spiller en nøkkelrolle når det gjelder beskyttelse av Europas miljø.

Hjørnesteinen i EUs miljøpolitikk er et handlingsprogram med tittelen: "Miljø 2010: Vår framtid, vårt ansvar." EU legger særlig vekt på

- klimaendringer og global oppvarming
- natur og biologisk mangfold
- miljø, helse og livskvalitet
- naturressurser og avfallshåndtering

EU har tidligere gjennomført fem handlingsprogrammer for miljøpolitikken. Siden EU vedtok sitt første handlingsprogram for miljø på 1970-tallet, er over 200 lover vedtatt. Det nåværende programmet bygger

på 30 års virksomhet som allerede har gitt gode resultater: renere luft og vann, utvidelse av vernede naturområder, bedre avfallshåndtering og flere miljøvennlige produkter. EU har blitt bedre på å se miljøkonsekvenser ved planlegging og vedtak. Men det gjenstår fortsatt mye.

Bærekraftig utvikling er et av EUs hovedmål. Amsterdam-traktaten slår fast målet om en bærekraftig utvikling og at miljøhensyn skal integreres i alle ansvarsområdene. Miljøhensyn er avgjørende for nåværende og framtidige generasjoners livskvalitet. Utfordringen er å forene den med økonomisk vekst som er bærekraftig over tid. EUs miljøpolitikk bygger på at høy miljøstandard fremmer innovasjon og jobbskaping. Miljøpolitikk, økonomisk politikk og velferdspolitikk henger sammen. EU er klar på at alle nye politiske forslag fra Kommisjonen skal være i tråd med miljømessige hensyn.

Også Norge formes av EUs miljøpolitikk. Mellom 80 og 90 prosent av norsk miljølovgivning kommer fra EU via EØS-avtalen. Til og med Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti anerkjenner EUs miljøinnsats gjennom regjeringserklæringen fra Soria Moria: "Regjeringen vil følge opp gode miljøinitiativ fra EU og ta i bruk det beste i EUs miljølovgivning, også der de ikke omfattes av EØS." Dette er en erkjennelse av at det er EU som forsyner Norge med miljølover, ikke omvendt. EUs miljøpolitikk er ett av våre beste argumenter for norsk medlemskap i EU-samarbeidet.

Gjennom temaheftet "EU – miljøets beste kompis!" ønsker Europabevegelsen å gi fakta og informasjon slik at flere tar de miljøvennlige valgene, støtter de miljøvennlige tiltakene og former egen hverdag til beste for miljøet.

Europabevegelsen, januar 2007
Grete Berget og Tonje B. Sommerset

INNHold

I.	Kampen mot klimaendringer	7	III.	Miljø, helse og livskvalitet	26
	• Oppvarming – den største klimatrusselen		•	Kjemikalierne – de farlige giftene	
	• Dramatisk utvikling		•	EU i front mot kjemikalierne	
	• Hva slags klimaendringer?		•	Miljøloft gjennom REACH	
	• EU reduserer utslippene		•	Flere stoffer registreres	
	• EU viser vei		•	Industrien får ansvar	
	• Kyoto – miljøets redning?		•	Bra for helse og miljø	
	• Norge med i EUs kvotehandel		•	REACH skjerper norsk regler	
	• EU arbeider internasjonalt				
	• Nye globale samtaler		IV.	Natur og biologisk mangfold	32
	• Skru ned! Steng av! Gjenbruk! Gå!		•	Sikrer mangfoldet	
II.	EU skal spare 20 prosent energi	18	•	Sårbar og truet natur	
	• Gigantisk energiomlegging		•	Fugledirektivet	
	• Tar kampen mot klimaendringene		•	Habitatdirektivet	
	• 20 prosent fornybar energi		•	Når EU ikke er fornøyd	
	• Renere kullfyring		•	EU reddet svensk natur	
	• Atomkraft		•	Gjelder ikke Norge	
	• Trygge og stabile energiforsyninger		•	Når EU reagerer	
	• Skal spare energi		V.	Europa som gjenvinningssamfunn	38
	• Nye arbeidsplasser og mer miljøteknologi		•	Mindre miljøfarlig avfall	
	• Norge også viktig!		•	Avfall og gjenbruk	

- Fokus på grønne produkter
- Ansvar for miljøbelastning
- Gjenvinningssamfunn

VI. EU-samarbeid for miljøet 43

- Miljø ikke med fra starten
- Hvem bestemmer og hvordan?
- I FN bestemmer miljøsinkene
- Sanksjonene – EUs viktigste redskap
- Avgiftspolitik og miljøgaranti

VII. Norge – EUs haleheng? 48

- Hvordan påvirker EUs miljølover oss?
- Hvordan kan vi påvirke EUs miljøpolitikk?

VIII. Miljølenker 51

I. KAMPEN MOT KLIMAENDRINGENE

OPPVARMING

– DEN STØRSTE MILJØTRUSSELEN

Klimaendringene er den største miljøtrusselen i vår tid. Innlandsisen på Grønland smelter, Arktis og Antarktis smelter, tregrensen går stadig høyere, havstrømmene, inkludert Golfstrømmen, kan stanse eller snu, somrene blir våtere og vintrene mildere, havnivået stiger, stormene blir hyppigere og sterkere. Nedbør og flom blir voldsommere noen steder, mens ørken og tørke brer seg andre steder. Dette er dramatisk. Ikke bare for miljøet. Klimaendringene har store konsekvenser for hele samfunnet vårt. –Klimatrusselen er mer enn et miljøproblem. Det er en total trussel mot vår sivilisasjon, sa FNs generalsekretær under FNs miljøkonferanse i Nairobi i november 2006. –Globale klimaendringer må

EU satser på fornybar energi, som vindkraft.

Tiltak mot klimaendringene har høy prioritet i Europakommisjonen. Vår kampanje utfyller og forsterker våre politiske og juridiske anstrengelser. Framfor alt viser den i hvilken grad vi alle er ansvarlige for klimaendringene og hva vi som individer kan gjøre for å begrense klimaproblemet.”

JOSE MANUEL BARROSO, president i Europakommisjonen

få sin plass ved siden av trusler som konflikter, fattigdom og spredning av dødelig våpen, som tradisjonelt har enerett på den største politiske oppmerksomheten, sa FNs generalsekretær. Klimaendringene er menneskeskapte. Det er vårt ansvar og vår utfordring. Økonomen Nicholas Stern varslet i en rapport til den britiske regjeringen i november 2006, ”The Economics of Climate Change”, at CO₂-utslippene også vil ha dramatiske økonomiske konsekvenser. Stern konkluderer med at Storbritannia må redusere sine utslipp av klimagasser med mellom 50 og 80 prosent. – For hvert tonn CO₂ som slippes ut, påføres jorden en kostnad tilsvarende 85 dollar, mener Stern.

DRAMATISK UTVIKLING

Gjennom det seneste århundre har den gjennomsnittlige temperaturen globalt økt med 0,6 grader og med nesten 1,0 grader i Europa. Det betyr uvanlig rask oppvarming. Det 20. århundre var faktisk varmeste hundreåret og 1990-tallet det varmeste tiåret gjennom de siste 1000 årene. Denne oppvarmingstrenden fortsetter.

Det internasjonale panelet for klimaendring (IPPC – International Panel Climate Change) er et vitenskaplig forum, satt opp av FN i 1988, og samler tusentalls klimaekspertter fra hele verden. Dette panelet forutsa i 2001 at den globale middeltemperaturen vil øke ytterligere med mellom 1,5 og 3,2 grader ved en dobling av CO₂-mengden i atmosfæren, og opptil 5,8 grader høyere gjennomsnittstemperatur om 100 år. I 2007 vil IPCC konkludere med at det høyeste anslaget er mest sannsynlig.

Ifølge NASA har 2005 vært historiens varmeste år. Deretter år 1998, år 2002, år 2003 og år 2004. Det er altså de siste årene som har vært varmest. Naturlige årsaker kan bare forklare en liten del av denne oppvarmingen. Det overveldende flertall av forskere er enige om at den kommer fra en økt konsentrasjon av varmefangende drivhusgasser i atmosfæren,

skapt av menneskers aktiviteter.

HVA SKAPER KLIMAENDRINGER?

Det er menneskenes aktiviteter som fører til utslipp som påvirker atmosfæren. Blant annet handler det om avskoging i tropene og vår tilførsel av drivhusgasser til atmosfæren. Gassene kalles drivhusgasser, eller klimagasser, fordi de bidrar til å forskyve forholdet på jorden mellom energi inn og energi ut fra atmosfæren, som i prinsippet virker som et drivhus. Vanndamp, karbondioksid, metan, nitrogenoksider, ozon og klorfluorkarboner (KFK) er eksempler på drivhusgasser. Denne naturlige drivhuseffekten har gitt oss en behagelig, global gjennomsnittstemperatur på rundt +15 grader, i stedet for –18 grader som vi ville hatt uten atmosfæren.

De ekstra gassene forsterker drivhuseffekten. Det vil si at de gjør at atmosfæren slipper ut mindre energi til verdensrommet, og bare små endringer i gjennomsnittstemperaturen får følbare konsekvenser for klimaet på kloden.

EU REDUSERER UTSLIPPENE

EU-landene står for cirka 14 prosent av de globale klimautslippene. I 1990 påla EU seg frivillig målet om senest i år 2000 å stabilisere

sine CO₂-utslipp på 1990 års nivå. Innen 2010 kan EU-15 redusere sine utslipp med 0,6 prosent i forhold til 1990-nivå. Iverksettelse av ytterligere tiltak, som rensekraft og nasjonale CO₂-avgifter, kan redusere utslippene i EU-15 med 4,0 prosent.

Bruk av ulike Kyoto-mekanismer reduserer EUs utslipp ytterligere med 2,6 prosent. Dette inkluderer blant annet omsetning av kvoter (se side 12). De 10 landene som ble EU-medlemmer i 2004 er alle i rute med å nå sine utslippsmål. Disse landene har klart å nå sine utslippsmål blant annet fordi mye av tungindustrien i det gamle Øst-Europa er lagt ned. Tungindustrien bidro med mye forurensning.

I forhandlingene om Kyoto-protokollen satte

Uten at vi endrer dagens utvikling vil en globalt doble klimagassutslippene frem til 2030. I dette scenariet forventer en også en fordobling av verdens kullkraftverk de kommende 25 årene. Det innebærer at like mye kullkraft kommer til å bygges på én generasjon som er blitt bygd siden den industrielle revolusjon fra 1750 frem til i dag. Slik kan det ikke fortsette - vi må satse på tidenes løft for energieffektivisering, fornybar energi, CO₂-rensing og det å gå fra kull til gass.

Tidligere miljøvernminister BØRGE BRENDEN, Aftenposten 7.12.06

EU-15 det ambisiøse målet å redusere sine felles utslipp av drivhusgasser slik at de senest i år 2012 skal ligge 8,0 prosent under 1990-nivå. Denne overordnede målsettingen ble overført til det enkelte medlemsland. De ti landene som ble medlemmer i EU i 2004 har fulgt opp, og de fleste satte opp individuelle målsettinger. Tsjekkia, Estland, Latvia, Litauen, Slovakia og Slovenia skal redusere utslippet sitt med 8,0 prosent, Ungarn og Polen med 6,0 prosent. Kypros og Malta har ikke noe Kyoto-mål fordi de har lite industri.

Gjennom planen "Energi i en verden i forandring" som Kommisjonen fremmet i januar 2007 setter EU seg nye, ambisiøse mål i arbeidet for å redusere klimautslippene og redde miljøet. Det handler om CO₂-reduksjoner på 20 prosent innen 2020 og 50 prosent innen 2050 i forhold til 1990-nivået. Se mer om EU-kommisjonens forslag til ny energiplan på side (19)

EU VISER VEI

Gjennom sitt arbeid med klima har EU vist vilje og handlekraft til å gå i spissen når det gjelder internasjonale tiltak for å håndtere klimaendringene. For eksempel spilte EU en viktig rolle når det gjaldt å forhandle

fram og gjennomføre FNs konvensjon om klimaendringer 1992 og den tilhørende Kyoto-protokollen 1997.

Men EU kan ikke vinne kampen mot klimaendringen på egen hånd. EU-landene står som nevnt for 14 prosent av de globale klimautslippene. EUs andel av de globale utslippene regnes med å minske til 8,0 prosent fram til år 2050. Kampen mot klimaendringer krever at alle verdens land bidrar med sitt, helt på linje med FNs prinsipp om felles ansvar avhengig av evne. Det betyr at de rike landene må gå foran, og at EU må være motoren og fronte dette arbeidet.

KYOTO – MILJØETS REDNING?

Kyoto-protokollen fikk navnet sitt etter FNs klimatoppmøte i Kyoto i Japan i 1997. Den handler om utslippsreduksjon av seks spesifiserte drivhusgasser, spesielt karbondioksid (CO₂) og metan (CH₄). En protokoll er en tilleggsavtale til en eksisterende avtale, og Kyoto-protokollen er knyttet til Klimakonvensjonen. Avtalen trådte i kraft 16. februar 2005. I motsetning til selve konvensjonen, er Kyoto-protokollen forpliktende for landene som har ratifisert (undertegnet) den.

To betingelser var avgjørende for ikrafttredelse:

- minst 55 av landene i konvensjonen måtte ratifiserte protokollen
- blant dem måtte det være et tilstrekkelig antall industriland som hadde forpliktet seg til å redusere utslippet av karbondioksid til 1990-nivå innen 2000; disse landene måtte samlet stå for minst 55 prosent av utslippet i 1990.

Forutsetningene ble oppfylt da Russland, etter sterkt press fra EU, godkjente Kyoto-avtalen høsten 2004. Pr. februar 2006 hadde 161 land og økonomiske regioner godkjent avtalen, og den skal fungere i årene 2008-2012. En svakhet ved Kyoto-protokollen er at den ikke omfatter mer enn ca 30 prosent av verdens utslipp av klimagasser. USA og Australia har tunge utslipp, men er ikke med i avtalen. India, Kina og Brasil har omfattende utslipp, men har ikke inngått tallfestede forpliktelser under Kyoto-protokollen.

SKRU NED, SLÅ AV, GJENVINN, GÅ! CHANGE!

EUs klimakampanje "Change!" startet opp i mai 2006 og ble gjennomført samtidig i alle medlemslandene, på 19 ulike språk. Gjennom kampanjen utfordres den enkelte til å tenke og handle mer i takt med miljøet. Gjennom web og brosjyrer finner du hva klimaendringer er, hvorfor det skjer og hvordan du kan bidra til reduksjon. Her finner du gode tips for å spare miljøet i din hverdag, og du kan gjennom CO₂-kalkulator beregne klimautslipp og hvor store klimautslipp du kan spare ved noen grep i hverdagen – som å skru av TV-apparatet, ikke la pc stå i hvilestilling, ikke la mobillader stå i kontakten når telefonen ikke lades, skru ned termostaten, resirkulere og la bilen stå, gå og sykle til jobb og skole. En egen del av kampanjen retter seg spesielt mot ungdom.

Bakgrunnen for kampanjen er at husholdningsforbruk står for 16 prosent av EUs klimagassutslipp og utslipp fra bilbruk står for enda 10 prosent. Målet er at forbrukernes press skal føre til strukturelle endringer i samfunnet med flere miljøvennlige energikilder.

Besøk kampanjens hjemmeside: www.climatechange.eu.com

KYOTO-FORPLIKTELSENE

Industrilandene har med undertegningen av Kyoto-avtalen altså forpliktet seg til å senke klimagassutslippene sine. Norge skal for eksempel redusere sine utslipp slik at de ikke blir høyere enn 1,0 prosent over 1990-nivå i perioden 2008-2012. Norges utslipp økte med ca 10 prosent fra 1990 til 2004. De fleste EU-landene har som nevnt hatt som mål å redusere utslippet sitt med 8,0 prosent. Ungarn og Polen har 6,0 prosent som mål for utslippskutt. EU skjerper sannsynlig sine målsettinger i løpet av våren 2007 som følge av den nye energiplanen "Energi i en verden i forandring" (Energy for a Changing World). Viktige virkemidler for å nå utslippsmålene, er handel med CO₂-kvoter, strenge grenseverdier for helseskadelige stoffer i luften og støtte til overgang fra ikke-fornybare til fornybare energikilder (slik som biobrensel, sol- og vindenergi).

I tillegg har EU strenge regler for bilindustrien om produksjon av mer miljøvennlige biler. Det finnes felles minstestandarder på en lang rekke områder, for eksempel utslipp av eksos fra biler, blyinnholdet i bensin og begrensning av giftstoffer det er lov å slippe ut i luft, jord og vann innen landbruket. Disse reglene skjerpes

stadig i takt med den teknologiske utviklingen og de økende miljøkravene. EUs mål er at 5,75 prosent av transportdrivstoff skal være biodrivstoff innen 2010, og at den skal økes til 8,0 prosent innen 2015. Dette vil sannsynligvis også skjerpes i løpet av 2007.

MILJØHANDEL

Kyoto-protokollen åpner for salg av utslippskvoter. Det betyr at et land som klarer å redusere sine utslipp mer enn det avtalen krever, kan selge den overskytende utslippsmengden til et annet land. Og omvendt: Et land som ikke klarer å redusere sine utslipp, kan gjøre investeringer utenlands som direkte bidrar til å redusere utslipp andre steder i verden. Land som ikke overholder sine forpliktelser, kan dømmes til å gjennomføre reduksjoner i sine utslipp.

EU FØRST MED MILJØHANDEL

I Europa er det spesielt EUs kvotesystem (EU ETS - Emission Trading Scheme) som skal bidra til mindre utslipp av CO₂ i atmosfæren. EU har vært i forkant, og startet opp sitt prøveprosjekt med kvotehandel fra januar 2005. Kvoteordningen er EUs viktigste virkemiddel på fellesskapsnivå for å

gjennomføre utslippsforpliktelsene.

Norge innførte også egen kvoteordning i 2005, men søkte senere om å være med på EUs ordning. (Se mer side 14) Fra 2008 innføres det et internasjonalt system for kvotehandel med klimagasser i overensstemmelse med Kyoto-avtalen.

Først og fremst er det varme- og kraftprodusenter som omfattes av avtalen, men også papir-, papp-, glass- og stålprodusenter - til sammen ca 12 000 virksomheter – omfattes av avtalen om kvotehandel. Disse representerer nesten halvparten av de samlede utlippene fra alle medlemslandene.

FLY INN I KVOTEHANDELEN

Klimagassutslipp fra fly skal inn i EUs kvotehandel. I første omgang vil det gjelde flytrafikk i EU fra 2011. Fra 2012 utvides ordningen til å inkludere flytrafikk fra og til EU-flyplasser. Det vil omfatte både flyoperatører fra EU og utlandet. Til nå har flysektoren, som står for rundt 3-8 prosent av utslippene, vært utenfor kvotehandelssystemet. Men utslipp fra fly øker raskere enn i noen annen sektor og truer dermed med å undergrave EUs arbeid med å kutte i utslippene av klimagasser.

FIASKO FOR KVOTEHANDEL

Norge er kommet på etterskudd i forberedelsene til å etterleve forpliktelsene i Kyotoprotokollen. Norske myndigheters anstrengelser for å få til en særnorsk klimapolitikk har resultert i at vi står uten klimapolitikk. En hovedårsak til forsinkelsene ligger i norske myndigheters feiltolkning av handlingsrommet i forhold til EU og EØS-avtalens regelverk. Organisasjonen peker også på tilløp til en meget dårlig industripolitikk. Da Norge startet den tidlige kvotehandelen for perioden 2005-2007, var det en forutsetning at handelen skulle kobles til EUs tidlige kvotehandel. Norske myndigheter har forsøkt å få en tilknytning via en bilateral avtale, men mislyktes fordi EU insisterer på at kvotehandelsdirektivet er EØS-relevant og at det følgelig bare er gjennom en implementering av kvotehandelsdirektivet at Norge kan (og skal) delta i EUs klimakvotehandling. Den tidlige norske kvotehandelen som skulle starte 1.1.2005, kommer følgelig aldri i gang og ender opp i en fullstendig fiasko. Mens EU-landene er i ferd med å få på plass sine klimaplaner for Kyotoperioden (2008-2012), er status for de norske klimaplanene, ifølge Norsk Industri:

- Tidlig kvotehandel kommer aldri i gang og ender i en ren fiasko.
- Implementeringen av kvotehandelsdirektivet er ikke på plass.
- Forslag til revidert kvotehandelslov er ikke på plass.
- Forslag til nasjonal allokeringsplan (NAP) er ikke på plass.
- Sektorvise klimaplaner er ikke på plass.
- Anslag for kvoteimport er ikke på plass.

Norsk Industri 08.01.07

EU GJENNOMGÅR KVOTEHANDELEN

Det har vært enkelte startproblemer med EUs kvotesystem, blant annet med beregningene av kvotene. De har blitt for høye. Industrien i Europa slapp ut 1785 milliarder tonn CO₂ i 2005, mens de nasjonale regjeringene hadde delt ut kvoter til 1829 milliarder tonn¹. CO₂-markedet har også vært preget av mangel på grunnlagsdata for kvoteprisene. De har gått mye opp og ned. Kommisjonen vil være strengere med tildeling av kvoter i fase nummer to som varer fra 2008 til 2012. EU-kommisjonen har varslet en gjennomgang og revurdering av EUs ordning om handel med klimagasser. Det kan være aktuelt å utvide kvoteordningen til å omfatte flere klimagasser, som nitrogenoksid fra ammoniakproduksjon og metan fra kullgruvene. Gjennomgangen vil også innebære en vurdering av hvordan man kan se til at små installasjoner kan bidra i kampen mot klimaendringer når kostnaden reduseres. EU vil under denne gjennomgangen også få vurdert hvordan kvoteordningen kan kobles til eksisterende og/eller framtidige ordninger i tredje land, som ordninger for utslippshandel planlagt av enkelte stater i USA og California, samt noen australske stater.

¹ Forskning.no: <http://www.forskning.no/Artikler/2006/mai/1147790317.15>

Gjennomgangen av EUs kvoteordning innebærer en klar forpliktelse om å ivareta utslippsbesparende prosjekter båret fram i blant annet utviklingsland. Dette skal forsterke bedrifters vilje til aktiv deltakelse i utslippskuttene, bidra til overføring av ren teknologi til tredje land og utslippsreduksjoner der det er mest økonomisk effektivt.

NORGE MED I EUS KVOTEHANDEL

Norge skulle klare det alene og ville etablerte et eget klimakvotesystem samtidig med EU, fra 2005. Men den kom aldri i gang. Regjeringen Stoltenberg II bestemte seg i 2006 for å slutte seg til EUs kvotesystem, etter at Regjeringen Bondevik II hadde avstått fra tilslutning. –Regjeringen har åpnet for å inkludere Kvotedirektivet i EØS-avtalen. Dette vil gjøre det mulig for norske bedrifter å handle klimakvoter med bedrifter i EU. Utfallet av saken er imidlertid ikke avklart da innlemmelsen av kvotedirektivet i EØS-avtalen forutsetter at også Island og Liechtenstein aksepterer dette, heter det i en pressemelding fra Miljøverndepartementet i mars 2006.

Ved inngangen til 2007 fikk saken endelig sin avklaring, da EØS-kameratene Island og Liechtenstein aksepterte deltakelse. Norske bedrifter skal kunne handle klimakvoter med

bedrifter i EU-land fra 2008, selv om det i norsk næringsliv er tvil om Norge er klar til det.

EU ARBEIDER INTERNASJONALT

Kullkraft nesten uten CO₂

EU arbeider også internasjonalt for å hjelpe land utenfor EU med å håndtere miljøspørsmålene. I år 2005 formet EU nye partnerskap om klimaendringer som ble betraktet som banebrytende, særskilt de med Kina og India. Dette innebærer samarbeid rundt praktiske løsninger for å få fram energibesparende teknologi og fornybar energi i det nydannete energipanel mellom EU på den ene siden og India og Kina på den andre.

Når det gjelder partnerskapet med Kina, betaler Kommisjonen og Storbritannia det innledende samarbeidet i Kina med et kullkraftverk nesten uten CO₂-utslipp. Denne teknologien gjør det mulig å ta hånd om og lagre CO₂ fra kull i underjordisk berggrunn slik at den ikke kommer ut i atmosfæren. Sammen med Marokko leder Kommisjonen det som nevnes som Johannes-koalisjonen for fornybar energi (JREC), en sammenslutning med 90 medlemsland som arbeider for å fremme fornybar energi ut fra nasjonale og regionale målsetninger.

HJELPER UTVIKLINGSLAND

EUs regjeringer har også avsatt over 2,7 milliarder euro (om lag 22 milliarder norske kroner) til prosjekter som skal redusere utslippene i tråd med Kyoto-protokollen. Mesteparten av pengene går til tiltak i utviklingslandene, men også i andre land med utslippsmål knyttet til Kyoto-protokollen. Prosjektet vil bestemme utslippskvoter som hjelper EUs medlemsland kostnadseffektivt å klare sine utslippsmål i år 2012 og samtidig overføre avansert teknologi til vertslandene og støtte dem på veien mot bærekraftig utvikling.

NYE GLOBALE SAMTALER

I regi av FN ble det innledet nye globale samtaler om framtidige tiltak mot klimaendringer i Bonn våren 2006. EU-kommisjonen skisserte et nytt system, for eksempel:

- at de landene og sektorer som står for utslippene må delta
- at alle utslippsgasser overvåkes
- at man arbeider for fornyelse når det gjelder å utvikle og bruke energivennlig teknologi
- fortsatt og økt bruk av markedsbasert tiltak samt tilpasningstiltak.

EU samarbeider med Kina blant annet med et kullkraftverk nesten uten CO₂-utslipp.

II. EU SKAL SPARE 20 PROSENT ENERGI

EU har i utgangspunktet ingen felles energipolitikk. Energipolitikken skal være en nasjonal sak. Samtidig settes energipolitikk høyt på den politiske dagsordenen, nettopp for å få en samordnet politikk for eksempel når det gjelder energiforsyning og energisparing. På toppmøtet i Berlin våren 2007 skal Rådet behandle Kommisjonen energiplan "Energi i en verden i forandring". Energiplanen legger opp til bærekraftig og sammenhengende energipolitikk i Europa, og omtales som en milepæl for EU. Det er en energipolitikk som

- takler de utfordringene klimaforandringene stiller oss overfor
- bedre sikrer energiforsyningen nå og i framtiden
- skaper et indre marked for energi med effektiv konkurranse og lave energipriser for forbrukere og bedrifter i Europa.

EUs utfordring er stor avhengighet av importert energi, høye priser og klimaendringer som utgjør en virkelig trussel mot Europas framtidige velstand. EU importerer omlag halvparten av sitt energiforbruk, og hvis kursen ikke endres, vil EUs avhengighet av importert energi stige til 65 prosent i 2030. Hvert år forbrukes energi tilsvarende 1725 millioner tonn olje i EUs medlemsland. I 2015 kan etterspørselen ha økt til 1900 millioner tonn. Energiforbruket er det som bidrar mest til utslipp av klimagassene, 78 prosent. EU har to måter å reagere på: Redusere etterspørselen og øke andelen fornybare energikilder.

GIGANTISK ENERGIOMLEGGING

Kommisjonen la i mars 2006 fram en grønbok, nettopp for å sikre forsyningssikkerhet, konkurransevne og bærekraftig utvikling. Høsten 2006 fremmet Kommisjonen en ny handlingsplan for energisparing, med forslag om 75 tiltak og et mål om å spare 20 prosent energi innen 2020.

Planen "Energi i en verden i forandring" som ble fremmet i januar 2007 omtales som et avgjørende skritt på veien mot en felles energi- og klimapolitikk i EU. Kommisjonen foreslår bindende målsetninger for energiomlegging

EU STENGER ATOMKRAFTVERK I LITAUEN

En av betingelsene for litauisk EU-medlemskap var at de to reaktorene ved Ignalina atomkraftverk skulle stenges. Den ene reaktoren ble stengt i 2005 og den andre skal ifølge planen stenges i løpet av 2009. Reaktorene er den samme typen som Tjernobyl-reaktoren, som eksploderte og skapte en stor økologisk katastrofe i 1986. EU har lovet 70 millioner euro fram mot 2009, i tillegg til 40 millioner euro til et internasjonalt fond for avvikling av de to reaktorene.

og for å få ned CO₂-utslippene. Ambisjonene er høye og konsekvensene for europeerne er massive. En gigantisk omlegging av energiforsyningen og en forskningsmessig satsning på energiteknologi skal over de kommende år føre EU mot et mindre kullavhengig og kullforbrukende samfunn. Energiplanens tre hovedelementer er bærekraft, forsyningssikkerhet og konkurransevne. Bærekraft og dermed kampen mot klimaendringene er det sentrale element.

TAR KAMPEN MOT KLIMAENDRINGENE

Med den nye energi- og klimapolitikken skal medlemslandene binde seg til en CO₂-reduksjon på 20 prosent i forhold til 1990-

”Etter presentasjonen av EU-kommisjonens miljømål, er det ingen grunn til å påstå at miljø taler for norsk EU-nei. EU-kommisjonens mål for CO₂-utslipp er mye mer konkret og ambisiøst enn det den norske regjeringen selv har klart å formulere.”

Leder i Østledningen 12.01.07

utslippet innen 2020. Hvis den øvrige verden – inkludert USA – også vil binde seg til CO₂-reduksjoner, foreslår Kommisjonen at Europa løfter målsettingen ytterligere til 30 prosent CO₂-reduksjon. Bakgrunn for at EU har to alternative målsettinger, er EUs ønske om å få fornyelse av Kyoto-avtalen når den utløper i 2012. På lang sikt er ikke disse utslippsmålene tilstrekkelige. Kommisjonen foreslår at utslippene av drivhusgasser skal være redusert med 50 prosent i forhold til 1990-nivå innen 2050.

Målet er å begrense de globale klimaendringene til to grader i forhold til den førindustrielle periodens gjennomsnittsmålinger. Konsekvensvurderinger viser nemlig at den globale oppvarming som overstiger to grader kan få

katastrofale følger for matvareproduksjon og økosystemer, og dermed for alt liv på jorden.

20 PROSENT FORNYBAR ENERGI

I forslaget til EUs nye energiplan tas det et oppgjør med holdninger som har hersket i mange år om at fornybar energi er alt for dyr til å kunne erstatte tradisjonelle energikilder. Kommisjonen foreslår i den nye planen at 20 prosent av EUs samlede energibehov innen 2020 skal komme fra fornybare energikilder. Slike energikilder er stort sett CO₂-nøytrale.

Dette er et felles mål for hele EU, og noen medlemsland kan velge å satse på kun seks prosent fornybar energi hvis andre land når opp på 50 prosent forsyning fra fornybare energikilder.

EUs målsettinger forutsetter en massiv vekst innen de tre fornybare energisektorene: elektrisitet, biobrensel og oppvarming og kjøling. Målet om fornybar energi vil bli supplert med et minimumsmål om at 10 prosent av all transport skal kjøres på biobrensel. Videre vil det i løpet av 2007 bli lagt fram et lovforslag om fornybar energi som vil omfatte konkrete forslag for å få økt markedsandelen av både biobrensel og av fornybar energi til oppvarming og kjøling.

Med dette opplegget beholder EU-landene retten til å velge de energikildene som passer best for det enkelte land. Men på ett område ber Kommisjonen medlemslandene å finne forslag: Samtlige medlemsland skal innen 2020 ha erstattet 10 prosent av deres brennstoffbruk (bensin og diesel) med biodrivstoff.

I gjennomsnitt får EU seks prosent av sitt energiforbruk fra fornybare energikilder. Danmark er et av de EU-landene som ikke får de største problemene med å gjennomføre EUs krav. Om lag 14 prosent av energiforbruket i Danmark kommer fra fornybare energikilder.

RENERE KULLFYRING

Kullkraftverk forårsaker de største utslippene, og Kommisjonen anbefaler land med mye kullkraft å gå over til annen produksjon. EU vil også gjennom de neste syv årene øke sin innsats med 50 prosent på forskning for å utvikle renere energi. Forskning er avgjørende for å få ned utgiftene til ren energi og sette EUs industri i stand til å gå i front innen den raskt voksende sektor for kullfattig teknologi. For å nå disse målsettingene vil Kommisjonen legge fram forslag til en strategisk europeisk energiteknologiplan.

Ifølge opplegget forventes det at alle nye kraftverk – både kull og gass – senest i 2020 samler og lagrer de CO₂-mengder de skaper. Teknologien heter CCS (”Carbon Capture and Storage” – oppsamling og lagring av CO₂). CCS er ikke ferdig utviklet, men mange land både innenfor og utenfor Europa arbeider hardt for å få teknologien på plass. Det gjelder ikke minst Kina som innvier et nytt kullkraftverk hver 5. dag!

I Danmark er importert kull stadig det viktigste brensel ved produksjon av elektrisitet (46 prosent). Selv om planen er en gradvis reduksjon av avhengigheten av kull, vil det ikke skje umiddelbart. Polen er et eksempel på et EU-land som i ennå høyere

”Jeg kan garantere at regjeringen vil foreslå et CO₂-mål som er minst like strengt som det EU-kommisjonen har foreslått. Vi skal ikke være dårligere enn EU.”

Miljøvernminister HELEN BJØRNØY, VG 11.01.07

grad baserer sin energiforsyning på kull. Av Polens energiforbruk kommer 60 prosent fra kull, kull som gir dobbelt så stort CO₂-utslipp som gass.

ATOMKRAFT

Elektrisitetsproduksjon fra atomkraft utgjør 14 prosent av EUs energiforbruk og 30 prosent av EUs elektrisitetsproduksjon. Kommisjonen forventer ikke at atomenergiens andel av landenes energiforsyning vil stige nevneverdig tross de økende krav til CO₂-fri teknologi. Blant de medlemsland som produserer atomkraft, og det er et flertall av medlemslandene, har et fåtall planer om nye atomkraftverk. EU har ikke noe felles syn på atomkraft. Det er opp til hvert enkelt medlemsland å avgjøre om de ønsker å produsere el fra kjernekraft. Kommisjonen anbefaler at dersom det blir

"Hvis det overhode skal være noe holdbarhet igjen i nei-sidens miljøargumenter mot norsk EU-medlemskap, kan vi ikke være dårligere på miljø enn EU."

EIVIND SØRAA, Natur og Ungdom (Nationen 06.11.06)

produsert mindre atomkraft i EU, skal dette oppveies ved at det innføres andre kullfattige energikilder. Hvis ikke, blir målet om reduserte CO₂-utslipp en enda større utfordring.

TRYGGE OG STABILE ENERGI-FORSYNINGER

Krisen rundt energiforsyningene og lukking av oljeledningen gjennom Hviterussland fra Russland til flere EU-land viser behovet for en felles EU-energiplan med større selvforsyning. Dette gjelder spesielt de land som er nesten totalt avhengige av gass- og oljeleveranser utenfra. Hvis man ikke får lagt om kursen, vil EUs avhengighet av importert energi stige med fra 50 prosent i dag til 65 prosent i 2030. Dette fører med seg en stor politisk og økonomisk sårbarhet og stor risiko for alvorlige energikriser.

I Energiplanen slås det fast at et velfungerende indre marked for energi må til for å sikre forbrukerne og bedriftene en stabil og konkurransekraftig energiforsyning. For få foretak, for vanskelig å sammenligne priser for forbrukerne og for lite handel med elektrisitet over landegrensene, det er Kommisjonens oppsummering av status. Det er forbrukerne og bedriftene som taper på

at gass- og el-markedene i EU som helhet er dyre og ineffektive. Her loves det omfattende endringer.

Sverige er et av landene som får "godkjent" av EU-kommisjonen, blant annet fordi de er med i det nordiske kraftmarkedet, forbrukerne har anledning til å bytte el-leverandør og prisene ligger langt under EU-gjennomsnittet. 54 prosent av alle elkunder i Sverige har enten omforhandlet sine avtaler eller byttet leverandør siden avreguleringen av elmarkedet i 1996.

SKAL SPARE ENERGI

Pakken av energisparende tiltak fra høsten 2006 er omfattende, og det handler om ENØK-tiltak rettet mot bygninger, transport og en mer effektiv energiproduksjon. Nye skjerpete normer for energieffektivitet, tilbud om energitjenester og forskjellige måter å finansiere støtte til utvikling av energieffektive produkter foreslås. Et annet tiltak er en pakt mellom 20-30 byer i Europa som har kommet lengst i spørsmålet om energisparing. En internasjonal overenskomst om mer effektiv energibruk foreslås også.

Betydningen av minimumskrav til energieffektiviteten i forskjellige typer

apparater og utstyr understrekes. For eksempel skal det settes slike minimumskrav til husholdningsutstyr, alt fra kjøleskap til aircondition, fra industri-pumper til industrivifter, i bygninger og ved energitjenester. I kombinasjon med klassifiseringen av energieffektiviseringen og energimerking, er minimumsnormer en god måte å få vekk ineffektive produkter fra markedet slik at den blir innrettet på mer effektiv energibruk. Det vil dessuten satses på bygninger med svært lavt energiforbruk – såkalt passive hus.

IMPONERT OVER EUS KLIMAMÅL

Klimaforsker Jørgen Randers håper den norske regjeringen følger opp EUs klimamål.

- EU-kommisjonen skal ha all mulig ros for å ha lagt fram et imponerende forslag. Ingen andre regioner eller land er i nærheten av å legge fram en så ambisiøs plan som denne, sier klimaforsker Jørgen Randers til NTB. Han ledet det regjeringsoppnevnte lavutslippsutvalget, er professor ved Handelshøyskolen BI og styreleder i Verdens Naturfond Norge (WWF). (©NTB) 11.1.07

"OLJEFRIIT SVERIGE"

Sommeren 2006 la den svenske "Kommissjonen mot oljeavhengighet" fram sitt forslag hvor de hadde satt som mål å redusere Sveriges oljeforbruk med 50 prosent før 2020. Det var daværende statsminister

Göran Persson som ledet Kommissjonen.

Ifølge forslagene skal de klare den ambisiøse målsettingen gjennom storstilt satsning på bioenergi. EU-medlemskap hindrer altså ikke et lands ambisiøse miljøsatsning.

I planen understrekes de store mulighetene det er for å redusere tap av energi ved produksjon, overføring og distribusjon av elektrisitet. Planen inneholder et omfattende knippe av tiltak for mer effektiv energiutnyttning innen transportområdet. Energi kan spares først og fremst gjennom mer drivstoffeffektive biler, utvikling av markedene for miljøvennlige kjøretøy, rett dekktrykk samt mer effektiv kollektivtrafikk, jernbane, sjøfart og luftfart. Betydningen av et endret transportmønster vektlegges også.

I handlingsplanen etterlyses også velfungerende og forutsigbare prissignaler, som er viktig for å få til en bedre energiutnyttning og som

samfunnsøkonomisk er mer lønnsomt. Videre foreslås tiltak for å øke bevisstheten om bedre energiutnyttning. Dette skal gjøres gjennom opplæring og informasjon.

NYE ARBEIDSPASSER OG MER MILJØTEKNOLOGI

Handlingsplanen vil føre til mindre forbruk og en bedre utnyttelse av energien. Samtidig vil den kunne føre til økt konkurransevne i EU, høyere levestandard, flere arbeidsplasser og økt eksport av ny, miljøvennlig og energieffektiv teknologi. Og i dagliglivet vil dette bety at forbrukere sparer penger, bedrer miljøet og gir sitt bidrag for å oppfylle de felles mål i EU. Investeringer i energiområdet vil være viktig når EU-toppmøtet våren 2007 drøfter en integrert strategi for en sikker, miljøvennlig og konkurransekraftig energipolitikk. Direktivet om kvotehandel skal gjennomgås slik at den tredje runde med kvotehandel kan settes ut i livet fra 2013. EU-toppmøtet i desember 2006 presiserte at klimaendringene er et globalt problem som krever globale løsninger. Derfor vil muligheten for en global avtale for tiden etter 2012 bli vurdert på EUs toppmøte våren 2007.

NORGE OGSÅ VIKTIG!

Norge er en strategisk viktig energipartner for EU, siden vi er en stabil eksportør av olje og gass. Vi er EUs nest største leverandør av gass. 15 prosent av all gass som forbrukes i EU kommer fra Norge. Grønnboken fokuserer derfor på at Norges arbeid for å utvikle energiressursene i Nordområdene er spesielt interessant og bør få mye oppmerksomhet.

Norge har sammen med Tyrkia, Ukraina og Moldova fått observatørstatus i EUs energifelleskap. EUs energifelleskap er et rammeverk for samarbeid innen energisektoren mellom EU og Sørøst-Europa. Observatørstatus i fellesskapet er første skritt mot et eventuelt medlemskap.

Norge kan gjennom EØS-avtalen bli påvirket av EUs energi- og klimapolitikk dersom forslagene etter hvert munner ut i lover og regler.

III. MILJØ, HELSE OG LIVSKVALITET

KJEMIKALIENE – DE FARLIGE GIFTENE

Hverdagen vår er full av kjemikalier: sengetøyet vi ligger i, klærne vi har på oss, kjøkkenredskap, småtassensleketøy, kjøleskap, datautstyr, kosmetikk, bygningsmateriale og plantevernmidler osv, osv. Knappt noe produkt er fritt for kjemikalier. Noen kjemikalier innebærer liten risiko, andre kjemikalier kan medføre helse- og miljøskader. Problemet er at vi vet så lite. Det stilles spørsmål om kjemikalier kan være årsak til kreft, allergi og diabetes. Og det er mistanke om at noen av dem kan forstyrre menneskers og dyrs forplantningsevne. Det er urovekkende hvor lite vi vet om disse kjemikaliene.

På mange måter er vi en del av et stort miljøeksperiment. Vi liker ikke å høre

om dioxin i morsmelken eller i fisken vi spiser. Gjennom blodprøver kan vi få påvist at enhver av oss bærer i seg opptil 20-30 forskjellige giftstoffer. WWF undersøkte nylig forskjellige matvarer i syv EU-land, og flere kjemikalierester ble påvist. Det handler om bromerte flammehemmere, miljøgiften PCB og plantevernmiddelet DDT. Kjemikalierestene ble påvist blant annet i svensk strømming, i spansk skinke, italiensk salami og gresk ost.

Formaldehyd som for eksempel mistenkes å være kreftfremkallende, brukes likevel i tekstiler for at de skal krølle mindre. Ftalater og bromerte flammehemmere mistenkes for å være hormonhemmende, men brukes i dag i tv-apparater og inntil nylig i plastleketøy. EU har tidligere forbudt bruk av ftalater i leketøy for barn under tre år. Fra januar 2007 gjelder forbudet også leker for barn over tre år.

Det finnes omlag 100 000 kjemikaliske stoffer på verdensplan. Vi vet lite om hva den kjemikaliserende hverdagen betyr for eksempel for barn som blir født med disse stoffene i seg. Vi vil ha en giftfri hverdag. Vi vil vite mer.

EU I FRONT MOT KJEMIKALIENE

EU er blitt den viktigste politiske plattformen for regulering av kjemiske stoffer. EU har

lenge arbeidet for å beskytte arbeidstakernes helse og hindre at luft, vann og næringskjeden forurenses for eksempel gjennom bly i bensin eller kjemikalier i batterier. Likevel øker forekomsten av miljørelaterte sykdommer. Kjemikaliene antas å være en av årsakene til dette, men kjennskap og kunnskap om disse stoffene er få og ufullstendige. Dette er en av grunnene til at EU har jobbet fram REACH. REACH står for et system med registrering, vurdering og godkjenning av kjemikaliene (Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals). Før REACH finnes det ikke noe tilsvarende system. REACH vil ha innvirkning langt utenfor Europa. For eksempel har amerikansk kjemikalieindustri innsett at de må tilpasse seg REACH.

I EU er advarselmerkingen og klassifiseringen totalt harmonisert, som betyr at merkene skal se like ut i alle medlemsland. Målet er å beskytte de som bruker kjemikaliene ved å advare mot kjemikalienes farlige egenskaper. Advarselen gis ut fra "farlighetsnivå" med hver sin bokstav og sitt symbol.

REACH sørger for at opptil flere tusen kjemiske stoffer skal analyseres for å finne virkning på helse og miljø.

Ressursmessig har Norge ikke kapasitet til å utforme en egen kjemikalielovgivning som kunne utgjøre et fullverdig alternativ til EUs. Adaptering av EUs regelverk på kjemikalieområdet har medført at Norge har innført et internasjonalt regelverk for kjemikalier av et omfang og en grundighet Norge ikke selv har kapasitet til å utvikle.

RASMUS REINVANG, WWF i Rapport nr 04/03

MILJØLOFT GJENNOM REACH

Etter fem års forhandlinger vedtok EU REACH i desember 2006. Dette er det mest omfattende EU-regelverk noensinne. Forslaget om ny kjemikalielovgivning ble fremmet i oktober 2003 av daværende miljøkommissær Margot Wallström. Forslaget innholdt krav om at bedriftene skulle ha ansvar for håndtering og risikobedømming av kjemikalier.

Arbeidet med REACH har vært preget av stor politisk dragkamp. På den ene siden sto Europas kjemiske industri, spesielt tysk kjemisk industri som sysselsetter 1,7 millioner personer. På den andre siden sto miljø-, arbeidstaker- og forbrukerorganisasjoner. Presset på EU-politikerne for å svekke

REACH-regelverket var enormt, ikke bare fra europeisk, men også fra amerikansk hold. Dragkampen førte til at flere kjemikalier falt utenfor avtalen.

Ved Europaparlamentets siste behandling av REACH, ble miljøprofilen rettet opp igjen, og ble omtalt som miljøloft. Dette fikk ikke fullt ut gjennomslag da det endelige slaget sto, og det opprinnelige REACH-forslaget er utvannet. Det var på nære nippet at hele REACH kollapset da det finske EU-formannskapet fikk et kompromiss i land. Det var erstatningsprinsippet, det vil si reglene for når bedrifter må bytte ut farlige kjemikalier med mindre farlige alternativer, som holdt på å velte hele ordningen. Slik kompromisset ble, innebærer det at de farligste stoffene må byttes ut dersom alternativet er økonomisk og teknologisk rimelig.

Tross utvanning i forhold til det opprinnelige forslag, betyr REACH en skjerpelse av kjemikalielovgivningen i Europa.

FLERE STOFFER REGISTRERES

En viktig del av REACH er registrering av alle eksisterende stoffer i mengder over ett tonn pr. år. Det vil i praksis medføre at 30.000-40.000 eksisterende stoffer testes og registreres av

et kjemikaliebyrå før 2016. Byrået etableres i Helsingfors. Norge har søkt om deltakelse, uten stemmerett, ved kjemikaliebyrået. EØS-avtalen gir ikke automatisk adgang til deltakelse.

Av disse stoffene vil det være krav om en såkalt datapakke for 16.000-22.000 stoffer som innebærer bestemte analyser av stoffenes virkning på helse og miljø.

INDUSTRIEN FÅR ANSVARET

Før REACH har det vært myndighetenes ansvar å dokumentere at kjemikalier er farlige for at de kunne forbyes. Med REACH snus bevisbyrden. Det betyr at det er industrien selv som må dokumentere at et stoff er ufarlig før det kan produseres i store mengder. REACH krever også at de virksomheter som bruker kjemikaliene skal bidra til risikovurderingene. Det betyr at informasjon om de kjemiske stoffene skal gis videre til hele leverandørkjeden og at de såkalte "down stream"-brukerne selv skal vise at de benytter stoffene etter bruksanvisning. Dermed vil både arbeidsplassene og sluttproduktene bli sikrere.

Videre omfatter REACH det såkalte substitusjonsprinsippet som betyr at det skal foreligge analyser av mulige alternativer til

HÅNDKLÆR

Formaldehyd blir brukt som et antiskrukkemiddel i tekstiler, og det er klassifisert som et allergi- og kreftfremkallende, giftig og etsende stoff. Det er lov å bruke stoffet i tekstiler under visse grenseverdier. Tekstiler er en produktgruppe hvor det brukes en lang rekke kjemikalier i hele livsløpet fra produksjon av råfiber til ferdig produkt. Blant annet er 25 % av verdens plantevernmiddelbruk (bruk av sprøytemidler) knyttet til dyrking av bomull. Til sammenligning representerer bomull kun 5 % av verdens jordbruksareal. Mange av stoffene vaskes ut underveis, men noen er igjen i produktet når det tas i bruk. I tillegg innebærer den omfattende sprøytemiddelbruken selvfølgelig stor risiko for arbeidstakere og forurensning av vann, luft og mat i lokalt der det dyrkes bomull.

Gode råd:

Kjøp rengjøringsmidler, oppvaskmidler og vaskepulvere med det nordiske miljømerket Svanen. Etterspør miljømerking av kjøleskap og oppvaskmaskiner (det finnes ennå ikke merkede produkter på markedet, men kriterier er laget for denne produktgruppen), eller spør om produktene inneholder bromerte flammehemmere. Kjøp tekstiler og klær med det europeiske miljømerket Blomsten. Det finnes noen få miljømerkede tekstilprodukter på markedet, i første rekke klær til sped- og småbarn samt sengetøy. Det kan bli flere hvis vi alle spør etter det.

Kilde: forbrukerportalen.no

de mest problematiske stoffene. De farligste stoffene skal erstattes med andre, hvis det finnes egnede alternativer.

Det forventes at REACH gjør det enklere å slippe nye kjemikalier på markedet, og dermed bidrar REACH til at den kjemiske industrien blir bærekraftig og konkurransedyktig, og at produktene oppfyller høye sikkerhetskrav.

REACH trer i kraft 1. juni 2007.

BRA FOR HELSE OG MILJØ

Kompromisset om REACH er bra for helse og miljø. Selv om REACH er svakere enn Kommisjonens opprinnelige forslag, innebærer sluttresultatet en stor forbedring sammenlignet med EU-landenes tidligere lover på området. Et felles REACH betyr også at det er et visst samsyn mellom EU-medlemmene og en plattform for framtidige diskusjoner. For innbyggerne i EU er det tross alt bedre med

Så langt jeg kan se, så betyr dette ikke svekkelser i norsk kjemikalielovgivning. Det er selvsagt bra, men vi vil følge prosessen nøye videre fremover, sier miljøvernminister HELEN BJØRNØY

(pressemelding 1.12.06)

en noe utvannet kjemikalielov enn ingen lov i det hele tatt.

REACH er en forordning. Det innebærer en samkjøring av regelverket i alle medlemslandene, i motsetning til direktiver der det i større grad overlates til medlemslandene å bestemme hvordan målsetninger skal nås og virkemidler iverksettes.

REACH SKJERPER NORSKE REGLER

Norsk kjemikalielovgivning har siden 80-tallet i hovedsak vært sammenfallende med EUs. Under EØS-forhandlingene ble EUs kjemikalierregelverk – med enkelte midlertidige unntak – tatt inn i avtalen. Unntakene ble gitt på områder der Norge hadde strengere regler enn eksisterende EU-regelverk og der EU hadde etablert prosesser for utvikling av regelverk der Norge gjennom EØS-avtalen kunne delta og legge fram de faglige begrunnelsene for sine reguleringer. I løpet av tiden som har gått, har EUs regelverk utviklet seg slik at de norske unntakene så og si er nesten 100 prosent avviklet. I tillegg er det kommet flere direktiver og forordninger som er tatt inn i EØS-avtalen. Det er ikke vesentlige forskjeller på Norges og EUs kjemikalielovgivning i dag. REACH vil innebære en sterk skjerpelse av

norsk kjemikalielovgivning, i tråd med norsk kjemikaliepolitikk. REACH vil på ingen måte svekke eksisterende norsk regelverk. Gjennom REACH vil norske myndigheter få et enormt tilfang av kunnskap om kjemikalier. Norge har ingen autorisasjonsordning for de farligste kjemikalierne. Og Norge har ingen "omvendt bevisbyrde". Dette vil komme med REACH.

Norge kan ikke alene sikre seg mot kjemikalier. Nettopp derfor er det så viktig at målene og virkemidlene i kjemikaliepolitikken blir planlagt internasjonalt og at regelverket er forpliktende. Uten felles regler blir det umulig å kontrollere hvilke kjemikalier vi omgås. Det er viktig for norsk industri at REACH tas inn i EØS-avtalen uten unødvendige forsinkelser.

EUs miljøblomst forteller forbrukeren at varen er miljøvennlig.

MILJÖTEKNIK SKAPAR NYA MÖJLIGHETER FÖR FÖRETAGEN

Miljöinnovation och "grön" teknik är inte bara bra för miljön, utan främjar också den ekonomiska tillväxten genom att gynna företagen och ge dem ett försprång framför konkurrenterna.

Världsmarknaden för miljövaror och miljötjänster beräknades 2003 uppgå till drygt 500 miljarder euro. I storlekshänseende är den därmed jämförbar med flyg- och rymdindustrin och läkemedelsindustrin. Och med en tillväxttakt på 5 % per år växer denna marknad snabbare än ekonomin i EU. Den skapar också nya arbetstillfällen.

EU försöker ta vara på denna möjlighet. Unionen har redan ett försprång som pionjär inom vindkraftstekniken. Syftet med handlingsplanen för miljöteknik är att ge EU samma flygande start och konkurrensmässiga fördelar inom andra miljöteknikområden. Handlingsplanen gör det enklare att finansiera ny teknik och bedöma hur den fungerar. Den främjar också tillämpning av bästa metoder och uppmuntrar regeringar och lokala myndigheter till miljöanpassad upphandling.

Att skydda miljön kan alltså sporra ekonomiska och sociala framsteg. Det är en strategi utan förlorare!

IV. NATUR OG BIOLOGISK MANGFOLD

EUs politikk for biologisk mangfold og naturvern har betydd mye for å bevare truede dyr og natur i Europa. EUs lovgivning på dette området gir store muligheter for lokalt engasjement og lokale løsninger.

Planter, dyr og mikroorganismer trues blant annet av dårlig planlegging, uøkonomisk arealbruk, overfiske og et intensivt jordbruk som fører med seg omfattende bruk av plantemidler.

Omsorgen for Europas natur er ikke bare et spørsmål om å bevare rekreasjonsområdene. Naturen selv bidrar også til å begrense klimaendringer, blant annet ved at skogene kan ta opp CO₂, hindrer erosjon som er årsak til oversvømmelser osv.

SIKRER MANGFOLDET

EUs mål er at all lovgivning og politikk skal ta hensyn til konsekvensene for det biologiske mangfoldet. Først og fremst berøres jordbruk, fiske, skogsbruk, turisme, handel, utviklingssamarbeid, byggesektoren, infrastruktur og utvinningsindustri som gruveindustrien.

EUs politikk når det gjelder biologisk mangfold bygger på det 6. miljøprogrammet, og de 18 målene for å bremse reduksjonen av EUs og verdens biologiske mangfold som ble fastsatt i "budskapet fra Malahide" under en internasjonal konferanse i Irland 2004. Ett av målene er å hindre at naturområder blir invadert av arter som ikke har en naturlig tilhørighet i området. Da vil man unngå forstyrrelse av balansen i økosystemet.

SÅRBAR OG TRUET NATUR

EU arbeider altså for å stanse reduksjonen av det biologiske mangfoldet innen egne grenser. I FN samarbeider EU med andre land for å ta vare på det biologiske mangfoldet i verden. EUs viktigste instrument er strategien for biologisk mangfold og to bindende rettsakter, habitatdirektivet og fugledirektivet, samt finansiering.

"Det er EU som driver europeisk og global miljøpolitikk fremover."

Seniorrådgiver TRYGVE HALLINGSTAD
i Statens forurensningstilsyn (SFT)
Aftenposten november 2006

EU har allerede satt i gang tiltak. For eksempel har EUs felles jordbrukspolitikk blitt reformert slik at bønder som tar vare på miljøet belønnes. Innen den felles fiskeripolitikken legges det større vekt på bevaring av fiskebestanden. Det er også nødvendig å ta hensyn til miljøkonsekvensene når EU finansierer ny transportinfrastruktur. Veier og jernbaneforbindelser skal legges slik at det biologiske mangfoldet bevares.

Lovverket forplikter landene til å sikre beskyttelse av sårbar og truet natur. Dette skal de gjøre ved å opprette såkalte Natura 2000-områder, som skal dekke 12 prosent av EUs areal. I disse områdene skal naturbruk være bærekraftig, men landene avgjør selv hvordan dette skal gjøres. Tyskland sto blant annet i fare for å bli klaget inn til EF-domstolen for ikke å ha vernet nok områder. Det førte til at Tyskland vernet 21 nye områder

i februar 2006. Både Sverige og Danmark har også måtte opprette flere verneområder.

FUGLEDIREKTIVET

Fugler er et eksempel på hvor viktig det er å bevare mangfoldet. Fugler er en viktig link i naturens økosystem med skoger, våtmarker og det marine miljøet. På tross av dette, trues nær halvparten av Europas fuglearter av utrydning eller kraftig tilbakegang. En undersøkelse av 23 fuglearter som er vanlige i dyrket område og 24 vanlige skogsfugler i 18 europeiske land, viste at antall fugler ble redusert med 71 prosent mellom 1980 og 2002. Fugler anses å være en indikator på det allmenne biologiske mangfoldet. Denne tilbakegangen blant fuglene må tas som et alvorlig varsel.

I 1979 vedtok EU fugledirektivet, et lovverk for beskyttelse av fugler. Ifølge fugledirektivet skal EU-landene innrette spesielle vernede områder for truede arter og flyttfugler. Disse områdene inngår også i Natura 2000-nettet. I direktivet forbyr visse handlinger som kan være en trussel mot fuglelivet, som å ødelegge reirene deres og ta eggene. Direktivet begrenser også jakten på fugler. Spesielle tiltaksplaner skal fremme gjenoppbygging av de mest truede artene.

HABITATDIREKTIVET

Ifølge habitatdirektivet må EUs medlemsland beskytte planter og dyr, og deres livsmiljø. Videre må EU-landene avsette områder som skal inngå i Natura 2000-nettet. Natura 2000 bygger først og fremst på avtaler som inngås mellom lokale beslutningstakere og eiere eller forvaltere av utmarken. Deres støtte er en forutsetning for at nettet skal bli framgangsrikt over tid.

EU vedtok habitatdirektivet i 1992. Direktivet når lengre enn fugledirektivet. Det dekker flere sjeldne, truede og stedegne arter og omfatter om lag 450 dyr og 500 planter. Videre regnes om lag 200 sjeldne og karakteristiske naturtyper som bevaringsverdige. Målet med direktivet er å bidra til bevaring av biomangfoldet gjennom opprettelse av et EU-dekkende nett av særlig bevaringsverdige områder (Natura 2000). Dette er det første av sitt slag i verden og EUs bidrag til det verdensomspennende nettet i FN-konvensjonen om det biologiske mangfold.

Habitatdirektivet er ikke et detaljstyrende regelverk, men heller et minimumsdirektiv som skal verne den mest truede naturen. Alle landene skal gjennomføre tiltak, men de velger selv hvordan dette skal gjøres. Det kan gjøres med lokalt engasjement og med lokale

løsninger.

Lovverket sikrer oppfølging av Biomangfoldskonvensjonen og Bernkonvensjonen. Det skal sørge for at vi tar vare på truede dyrearter, plantearter og biotoper (naturtyper). Igjen ser vi eksempler på at EU tar grep om områder som trenger regionalt samarbeid. De europeiske landene deler viktige økosystemer, og samarbeid er nødvendig for å redde naturen. Habitatdirektivet har lister over de mest truede artene og naturtypene, og forplikter landene til å sikre levedyktige bestander og utbredelse.

EUs naturvernlovgivning er forpliktende og det er en overnasjonal myndighet (EU-kommisjonen og EF-domstolen) som følger opp og sikrer at medlemslandene overholder et minimumsnivå av Biomangfoldskonvensjonen. Det har vært flere rettssaker der medlemsland har blitt trukket inn for EF-domstolen for ikke å ha fulgt opp habitatdirektivet. Spania tapte sin sak i 1993 og likeså Frankrike i 2000, og de ble begge dømt til å følge opp direktivet bedre. Nettopp denne sanksjonsmuligheten har ikke Norge.

"EØS innebærer at vi må følge EUs regelverk for det indre marked. Men EUs regler som skal beskytte natur mot negative virkninger av dette markedet, følger vi ikke. Det var vel neppe intensjonen i 1994 at vår annerledes-posisjon skulle brukes til å la økonomiske interesser overkjøre norsk natur?"

RASMUS HANSSON og RASMUS REINVANG, WWF, Ny Tid 19.05.06

NÅR EU IKKE ER FORNØYD

Korrekt gjennomføring av EUs fugledirektiv og habitatdirektiv er avgjørende for å kunne nå målet om å stoppe tapet av biodiversitet i Europa innen 2010. Kommisjonen foretok i 2006 en undersøkelse som viste at flere av medlemslandene ikke har gjennomført de to direktivene korrekt. Kommisjonen har derfor innledet prosedyrer mot 13 medlemsland for overtredelse av fugledirektivet og mot ytterlige åtte for mangelfull gjennomføring av habitatdirektivet.

Det er Kypros, Tsjekkia, Danmark, Estland, Hellas, Ungarn, Latvia, Litauen, Luxembourg, Nederland, Polen, Slovakia og Storbritannia som har fått advarsel for manglende gjennomføring av fugledirektivet. Manglene i de 13 medlemslandenes lovgivning varierer,

*BERNKONVENSJONEN for vern av ville dyr,
planter og deres levesteder (1979)*

Formålet til denne konvensjonen er å verne om europeiske arter av ville dyr og planter og deres levesteder. Ca 235 norske arter finnes på Bernkonvensjonens liste over truede dyre- og plantearter.

KONVENSJONEN OM BIOLOGISK MANGFOLD (1992)

Dette er den første globale avtalen om vern og bærekraftig bruk av alt biologisk mangfold. De samarbeidende partene har forpliktet seg til å sikre beskyttelse av naturmangfoldet, og også å stanse tapet av naturmangfold innen 2010.

men det handler mer eller mindre om at de nasjonale lovene ikke gir truede fuglers egg eller unger tilstrekkelig beskyttelse. Eller at jaktutøvelse ikke oppfyller direktivets krav, eller at oppholdssteder for fuglene ikke beskyttes tilstrekkelig.

Når det gjelder habitatdirektivet, fikk åtte medlemsland skriftlig advarsel fra Kommissjonen i 2006. Det gjelder Kypros, Tsjekkia, Danmark, Hellas, Malta, Polen, Slovenia og Slovakia. Også her varierer årsakene til at Kommissjonen gir advarsler. Blant annet påpekes det mangler når et prosjekt påvirker et særlig bevaringsverdig

område, eller at nasjonal lovgivning ikke gir alle arter god nok beskyttelse.

EU REDDET SVENSK NATUR

I Sverige settes naturens krav først – etter ordre fra EU, sier Helene Lindahl i svenske Naturvårdsverket til Aftenposten 1.11.06. Naturvårdsverket samordner Sveriges arbeid med å oppfylle EU-programmet.

I løpet av de siste 10 årene har Sverige nesten doblet sitt naturvern og er på god vei til å oppfylle FN-målet om å redusere utryddelse av svensk natur innen 2010. 4071 områder på total 6,4 millioner hektar er nå vernet i Sverige. Det tilsvarer 14 prosent av Sveriges landareal. Sveriges innsats er en del av EU-programmet Natura 2000.

-Jeg tror det ville vært vanskeligere uten EU-medlemskapet. Kombinasjonen av systematikken som har fulgt EU-kravene, den naturvitenskaplige prioriteringen og det overnasjonale med at Kommissjonen krever og forlanger vern, har gitt disse resultatene, sier Lindahl.

GJELDER IKKE NORGE

Fugledirektivet og habitatdirektivet er ikke tatt inn i EØS-avtalen. Forvaltningen av

naturressursene er blant den lille delen av miljølovgivningen som vi styrer over selv. Det er derfor det eneste entydige miljøområdet hvor det er mulig å sammenligne den norske politikken med EUs politikk. Det blir kritisert fra flere hold (spesielt fra WWF) at vår egen naturressurslovgivning ikke har greid å stanse tapet av naturmangfold og at EUs lovgivning rett og slett er bedre og mer progressiv enn norsk lovgivning.

NÅR EU REAGERER

Hellas fikk første skriftlige advarsel etter dom fra EF-domstolen 16. mars 2006 for manglende opprettelse og gjennomføring av god beskyttelse av Milos Viper. Milos Viper er en truet art. Hellas hadde to måneder på seg til å forklare Kommissjonen hvilke tiltak de ville sette i verk for å følge opp EF-dommen. Fristen gikk ut, uten at Hellas hadde kommet med noe og dermed ble det skriftlig advarsel på slutten av 2006.

Irland fikk sin siste skriftlige advarsel som følge av manglende overholdelse av habitatdirektivet. Det handler om manglende vedtak når det gjelder arealbruk og andre planer som påvirker Natura 2000, utilstrekkelig

håndhevelse i tilfeller der det er gjort skade på vernede naturtyper som følge av ulovlige aktiviteter, manglende sikring for å hindre flathogst og gjenplantning av for eksempel truede sopper.

Østerrike har fått siste skriftlige advarsel fordi de ikke har foreslått mange nok naturområder til EUs Natura 2000. 11 år etter at EU-landene skulle ha fremmet forslag om deres nasjonale lister over områder til Natura 2000 under habitatdirektivet, er det østerrikske nettet av foreslåtte områder langt fra fullført. I alt er 15 naturtyper og 10 arter ennå ikke tilstrekkelig tilgodesett i Østerrikes liste.

Frankrike har reagert på den siste skriftlige advarselen fra Kommissjonen i desember 2004 ved å peke ut 87 nye områder og utvide 119 andre. Frankrike har også foreslått å legge ut 177 nye områder og utvidelse av 32 andre under fugledirektivet, ettersom Domstolen i november 2002 erklærte at Frankrike hadde pekt ut for få fuglereservoarer. Kommissjonen har pr. desember 2006 ennå ikke avsluttet sin vurdering av Frankrikes forslag.

V. EUROPA SOM GJENVINNINGSSAMFUNN

Som i Norge produseres det i EU-landene mer, ikke mindre avfall. En europeer produserer i snitt 1 kg avfall om dagen. Hvert år produserer vi avfall som veier like mye som 4000 Eiffeltårn. Målet for EUs avfallspolitikk er gjenvinning og gjenbruk. Det gir både nye arbeidsplasser og resultater som for eksempel at halvparten av alt papir og stål som produseres i EU i dag kommer fra materialgjenvinning.

Både miljø, samfunn og økonomi berøres av avfallsspørsmålet. Mange av oss tenker søppelsekker, skrap og giftige avfalldeponier når vi hører om avfallsproblematikken. Men avfall kan også bety muligheter. Europas innsats

Avfall skal helst gjenbrukes. EU vil over fra deponering til mest mulig gjenvinning eller forbrenning.

for avfallshåndtering på en miljøvennlig måte skaper nye arbeidsplasser. Avfallshåndtering er en sektor som vokser, og har en omsetning på over 100 milliarder euro pr år i EU. Minst 43 prosent av alt glass og 40 prosent av alle ikke-jernmetaller som produseres i EU, kommer fra materialgjenvinning.

MINDRE MILJØFARLIG AVFALL

Målet for EUs avfallstrategi er å få redusert de negative konsekvensene avfallet har på miljøet – fra produksjon til bortkjøring og gjenvinning. De siste 30 årene har avfall vært et kjernepunkt i EUs miljøpolitikk. Det er gjort stor framgang, og svært forurensende deponier og forbrenningsanlegg er nå i ferd med å saneres. Ny teknologi for håndtering av farlig avfall er blitt utviklet. Kjøretøy, elektrisk og elektronisk utstyr inneholder mindre farlige stoffer. Utslipp av dioxin og andre stoffer fra forbrenningsanleggene er redusert. Sortering av biologisk nedbrytbart avfall fra deponier og økt gjenvinning, bidrar til reduserte utslipp av klimagasser.

Selv om EUs avfallsstrategi har ført til bedring, er avfall fortsatt et problem. Avfallsmengden vokser. I mange tilfeller følges ikke lovgivningen godt nok opp, og det er store

"Senterpartiet går i spissen for å innføre et EU-direktiv. Det er ikke vanlig kost!"

Storingsrepresentant INGER S. ENGER om biodrivstoffdirektivet. Dag og tid 06.08.05.

forskjeller på medlemslandenes strategi. Enn så lenge utnyttes ikke alle muligheter til å unngå avfall og til å gjenvinne avfall.

AVFALL OG GJENBRUK

Avfall ses mer og mer som verdifull ressurs for industrien. Gjenbruk, materialgjenvinning og energigjenvinning brukes mer og mer for å regulere flommen av avfall. Ifølge EUs avfallstrategi er det ideelle å unngå avfall. Når avfall ikke kan unngås, skal det så langt som mulig gjenbrukes. Deponering skal brukes så lite som mulig. Sett i et miljøperspektiv, er deponering den verste løsningen ettersom det kan føre til ressurstap og framtidige miljøproblemer. Deponering gir desidert dårligst ressursutnyttelse og kan også gi ukontrollerte lekkasjer. Miljøgifter i avfall brytes ned sakte og kan være svært skadelig for både natur, mennesker og dyr.

En strategi for gjenvinning betyr altså at avfall

Fire prosent av dieselen som omsettes i Norge innen 2010 skal være biodiesel. Men her mener nestleder i styret for Uniol Øystein Haslum at Norge burde hatt høyere målsetting.

Man kunne gjerne lagt seg på EU sitt ambisjonsnivå som er på 5,75 prosent innen 2010. Trolig så vil EU også øke målsettingen til 10 prosent om kort tid. Vi bør følge EU på dette, og bør ikke være dårligere enn disse landene. Det er det ingen grunn til, sier Haslum.

nrk.no 10.01.07

ikke bare ses som en kilde til miljøforurensning som må begrenses, men også som en mulig ressurs som kan utnyttes. Selv om gjenvinning og forbrenning av avfall blir vanligere, reduserer ikke det de samlede mengder av avfall, ettersom vi produserer mer. Noe av avfallet er svært farlig og svært forurensende, og betyr stor risiko for miljø og helse når det føres tilbake i det økologiske kretsløpet. EUs mål er å finne fram til nye muligheter innen avfallshåndtering for å redusere mengden av deponert avfall, heller kompostere mer og utvinne mer energi av avfallet, samt forbedre materialgjenvinning både når det gjelder kvalitet og kvantitet.

FOKUS OVER PÅ GRØNNE PRODUKTER

I dag deponeres 49 prosent av alt kommunalt avfall i EU, 18 prosent brennes, mens 33 prosent gjenvinnes. EU arbeider for å redusere avfallet som ikke kan gjenvinnes med 20 prosent i årene 2000-2010 og med 50 prosent innen 2050 ².

Hovedprioriteringen er å endre produksjonsmetodene og få større fokus på grønne produkter slik at vi ikke produserer avfall som ikke kan gjenvinnes. Deretter skal avfall resirkuleres og gjenvinnes. Siste mulighet er sikker brenning og deponering. Brenning av avfall produserer også giftige gasser og tungmetaller, og for å forhindre dette må det installeres dyre filtre i forbrenningsanleggene.

En ting er vårt eget husholdningsavfall, som i større grad kan gjenvinnes og brukes igjen, men hva med industriavfall og atomavfall? Mye av dette avfallet klassifiseres som farlig og krever spesialbehandling. EU har reagert sterkt mot Portugal for måten de registrerer mengden industriavfall på, samt for dårlig behandling av avfallet. Forbedrer de seg ikke,

2

EEAs hjemmeside

truer EU-kommisjonen med søksmål i EF-domstolen.

ANSVAR FOR MILJØBELASTNING

Produsentansvar er et viktig begrep i avfallsdebatten. Å ha produsentansvar betyr at man har ansvar for det man produserer og den miljøbelastningen produktet kan ha. EU slo fast viktigheten av dette prinsippet i direktivet om avfall av elektronisk utstyr (Waste of electrical and electronic equipment-WEEE 2003). Det spesielle med dette er at det individuelle produsentansvaret er satt i fokus, i motsetning til det kollektive produsentansvar vi har i Norge.

GJENVINNINGSSAMFUNN

De rettslige rammene for EUs avfallsstrategi omfatter overgripende rettsakter om avfallshåndtering, som rammedirektivet om avfall, direktivet om farlig avfall og forordningen om avfallstransport. Disse utfylles med detaljerte bestemmelser om avfallshåndtering, som for eksempel direktivet om deponering og forbrenning, og med bestemmelser om hvordan spesiell avfallstransport skal håndteres. Det gjelder for eksempel spillolje, PCB/PCT og batterier.

EU har utslippsstandarder for kjøretøy og skjerper stadig kravene.

EU REAGERER

En rekke EU-land trekkes inn for EU-domstolen av Europakommisjonen. Det er spesielt på miljøområdet at medlemslandene ikke har oppfylt sine forpliktelser. Spania topper listen med seks ulike saker med brudd på regelverket for beskyttelse av miljø og offentlig helse. Hellas følger tett på med tre saker. Syv andre medlemsland, Belgia, Frankrike, Luxembourg, Nederland, Portugal, Tyskland og Østerrike, har ikke i tilstrekkelig grad implementert direktivet om søppelfylling. Finland, Portugal og Sverige trekkes inn for EU-domstolen fordi de ikke har sørget for korrekt håndtering av spillvann i en rekke byer og tettsteder. Frankrike og Italia blir trukket inn for Domstolen for andre gang, fordi de har unnlatt å rette seg etter tidligere domsavgjørelser fra 2004. Italia har brutt EUs avfallsdirektiv, mens Frankrike ikke har gjennomført fullt ut direktivet om genetiske modifiserte organismer (GMOs) (Agency Europe).

Det foregår en prosess for å utarbeide ny avfallspolitik, der det satses på at Europa skal bli et gjenvinningssamfunn. I strategien for å fremme avfallsgjenvinning legges det spesielt vekt på biologisk nedbrytbart avfall. I direktiv 1999/31/EG foreskrives det at to tredjedeler av alt biologisk nedbrytbart avfall omdirigeres fra deponering til andre gjenvinningsmetoder.

VI. EU-SAMARBEID FOR MILJØET

MILJØ IKKE MED FRA STARTEN

Miljøpolitikk var ikke en del av Roma-traktaten fra 1957. Først 15 år senere benyttet man seg av "gummiparagrafen" som tillater EU å samarbeide på områder som ikke er nevnt i traktaten. "Gummiparagrafen" kan tas i bruk dersom en handling fra EUs side er nødvendig for å virkeliggjøre et av EUs mål innen EUs rammer. Stats- og regjeringssjefene i EUs medlemsland vedtok i 1972 at de skulle ha en felles miljøpolitikk.

Utviklingen av EUs miljøarbeid tok virkelig fart etter 1987. Da ble miljøpolitikken for første gang traktatsfestet i Enhetsakten. Den inneholder en egen miljødél (del VII,

Den giftige røyken fra pipene i Storbritannia tar ikke veien innom grensekontrollen, sier Centerpartiets Lena Ek i Europaparlamentet.

artikkel 130 r-t) som definerer målsetninger og prinsipper for miljøpolitikken. Før dette ble det også vedtatt miljørettsakter, men Enhetsakten gjorde det enklere å vedta progressive miljølover.

Fra 1987 kunne saker som tidligere måtte vedtas ved enstemmighet avgjøres ved flertallsbeslutninger. Tidligere miljøskeptiske land som Storbritannia, Irland, Hellas og Portugal kunne ikke lenger enkeltvis stemme ned miljøforslag og hindre fellesskapet i å vedta beslutninger som flertallet var enige om. Dette gjaldt spesielt de lovforslagene som hadde med Det indre marked å gjøre (de såkalte maksimumsdirektivene). Med Maastrichttraktaten fra 1992 ble flertallsbeslutningene utvidet til også å gjelde de "rene" miljøsakene (minimumsdirektivene).

Parlamentet fikk med Amsterdam-traktaten (1999) full medbestemmelsesrett og veto rett. I dag kan derfor Europaparlamentet blokkere forslag de mener tar for svake miljøhensyn. Tidligere hadde Parlamentet full medbestemmelsesrett bare når sakene gjaldt maksimumsdirektiver. Dette er viktig, fordi Parlamentet ofte har vist seg å være det EU-organet som er mest opptatt av

miljøspørsmål.

Det er noen få unntak fra regelen om flertallsbeslutninger. På tre områder kreves det at Rådet enstemmig vedtar lover: innføring av miljøavgifter, fysisk planlegging og forvaltning av vannressurser og valg av energikilder.

HVEM BESTEMMER OG HVORDAN?

I EU er det Kommisjonen som har hovedansvar for å fremme miljølover. Kommisjonens generaldirektorat for miljø (DG miljø) leder Kommisjonens arbeid mot klimaendringer. DG miljø har over 600 ansatte. Det er DG miljø som tar initiativ til ny EU-miljølovgivning. Forslag til tiltak må først godkjennes av hele EU-kommisjonen og siden godkjennes av både Europaparlamentet og Ministerrådet som representerer de 27 regjeringene i EU (miljøvernministrene).

I Parlamentet er det også en egen miljøkomité som arbeider spesielt med miljø saker. Når det er enighet om nytt regelverk, er det Kommisjonen som har ansvaret for at alle tiltakene blir satt ut i live.

I motsetning til lovgivningen som omhandler Det indre marked og som blir regulert av maksimumsregulering, er EUs miljølovgivning regulert med hovedsaklig

minimumsreguleringer. Det betyr at nasjonalstatene selv kan bestemme om de vil innføre strengere krav enn EUs regler legger opp til. I tillegg er de fleste av miljødirektivene såkalte rammedirektiver, noe som betyr at medlemslandene kan utforme rammene i forhold til lokal tradisjon og forhold.

I FN BESTEMMER MILJØSINKENE

I andre internasjonale miljøfora, slik som i FN, må alle deltakerlandene være enige for å oppnå en avtale (konsensus). Dette betyr at miljøsinkene bestemmer hvor ambisiøs avtalen skal være. I EU tas de fleste beslutningene med kvalifisert flertall, noe som betyr at land kan gå sammen for å knesette miljøsinkene.

Viktig er også forhandlingene medlemslandene imellom, slik vi så i forkant av klimaforhandlingene i Kyoto. De ulike medlemslandene i EU var uenige om hvor ambisiøse klimamål EU skulle forhandle om. Land som Tyskland, Nederland og Danmark ville ha en streng klimapolitikk, i motsetning til land som Frankrike, Storbritannia og de fattige landene i EU. Gjennom dragkamper mellom de ulike landene og Kommisjonen kom EU fram til et reduksjonsmål som var det mest ambisiøse av de tunge aktørene som

[EU FORBEDRER DANMARKS MILJØ](#)

Siden 1994 har EUs miljølovgivning i 81 tilfeller skjerpnet miljøbeskyttelsen i Danmark. Bare i to tilfeller har EUs miljøregler hatt en negativ betydning. Det viser en oppdatert oppsummering fra Miljøverndepartementet i Danmark. Det ene tilfellet er fra 1994 da Danmark ikke fikk gjennomslag for et totalforbud med stoffet kreosot. Det andre tilfellet er fra 2005 da et forbud mot visse farlige stoffer ble utsatt.

Nyt fra Bremerholm mai 2006

deltok på klimatoppmøtet i Kyoto.

EU-kommisjonen passer på at de vedtak som er fattet også gjennomføres i praksis i medlemslandene. I tillegg har Kommisjonen i oppdrag å representere EU ved internasjonale forhandlinger og å påse at EU fortsetter å være i fremste rekke når det gjelder internasjonal innsats for å bekjempe klimaendringene. EU er en kampplass og et kompromissprosjekt. De ulike politiske grupperingene både i Kommisjonen og i Parlamentet kan gjøre det vrient å få gjennom de mest virkningsfulle miljølover. Det er en utfordring å forene god miljølovgivning med Lisboastrategien.

Lisboastrategien skal innen 2010 gjøre EU til den best utviklede kunnskapsbaserte økonomien i verden, samtidig som bærekraftig utvikling sikres.

SANKSJONENE - EUS VIKTIGSTE REDSKAP

Det er EUs mulighet til å sanksjonere miljøsyndere som gjør EU til en miljøkjempe. Det må vedtas internasjonalt bindende avtaler hvis miljøproblemene skal bedres, og til det trengs det politisk samarbeid og makt. Miljøproblemer går selvsagt langt utover EUs grenser, men utfordringen ved andre internasjonale fora er at vedtakene ikke er bindende. Disse landene kan ha gode intensjoner og debattere med gode innlegg på møter og konferanser, men de er ikke forpliktet til å ratifisere (godkjenne) lovene når de kommer hjem.

I EU har man både domstolsmekanismer og sanksjonsmuligheter som sikrer at medlemslandene følger opp miljølovgivningen. Domstolene har myndighet til å ilegge bøter til de medlemsland som ikke følger opp EUs miljølovgivning. Et eksempel er da Hellas oppbevarte kjemikalier på Kreta. EF-domstolen dømte Hellas med dagsbøter til landet hadde

ordnet opp.

AVGIFTSPOLITIKK OG MILJØGARANTI

I tillegg til miljølovgivning er miljøskatt et viktig miljøpolitisk redskap. Miljøskattene har som mål å sette en pris på miljøpåvirkninger eller miljøkostnader. Slike miljøskatter kan også stimulere forbrukere og produsenter til ansvarlig bruk av naturressursene.

En ensidig nasjonal avgiftspolitikkk kan bidra til at investeringene flyttes til land hvor miljøavgifter og miljøkrav er lavere. Konsekvensen blir da at man globalt sett ikke oppnår noen miljøgevinst. Derfor betyr det så utrolig mye mer for miljøet at flere land samarbeider forpliktende slik som EUs medlemsland gjør på miljøområdet.

Miljøgarantien (art.95, stk. 4 og 5) er en "nødbrems" som det enkelte land under visse betingelser kan benytte, hvis det ønsker strengere nasjonale regler på områder som allerede er harmonisert med et direktiv. De kan da sende søknad til Kommisjonen som skal undersøke om de nasjonale reglene er et middel til vilkårlig forskjellsbehandling eller skjult begrensning for samhandel mellom EU-landene.

Det kan også være mulig for et medlemsland

å innføre nye nasjonale regler basert på nytt vitenskapelig grunnlag angående miljøbeskyttelse. Med Amsterdam-traktaten ble det innført en ny regel som slår fast at strengere nasjonale regler er lovlig hvis ikke Kommisjonen har svart på medlemslandets anmodning innen seks måneder.

Miljøgarantien har blitt brukt 27 ganger siden 1994, med 16 godkjenninger og 10 avslag, mens en sak enda venter på avgjørelse (desember 2006)³.

³ Folketingets EU-opplysning: <http://www.eu-opplysningen.dk/spsv/off/alle/miloeigaranti/>

VII. NORGE - EUs HALEHENG?

"I Brussel blir Bellonas råd hørt".

SIRI ENGESÆTH, tidligere daglig leder
i Bellona, i Bellonas 20-års magasin
"20 år i kamp for miljøet". 2006.

80-90 prosent av norsk miljølovgiving er direktiver innført gjennom EØS avtalen. Dette har ført til en styrking av norsk miljøregelverk. Norge er en passiv mottaker av EUs miljøregler, og vi er raske med å implementere lovene i norsk lovverk. En måling gjort av ESA viser at Norge er nest best i EU/EØS (etter Danmark) med å gjennomføre EUs direktiver (2006)⁴. Mange av EUs direktiver på miljøområdet har faktisk hatt stor betydning for oss her i Norge. EU-krav har bedret kvaliteten på Oslo-lufta, den har ført til bedre vannkvalitet, og vi får strengere kjemikalierregelverk. For eksempel har vi gjennom EØS-avtalen fått lovgivning for biocider (stoffer som bekjemper skadedyr, insekter og bakterier),

et område Norge tidligere ikke hadde lovgivning på. Biociderdirektivet øker beskyttelsen for menneskers helse og miljøet. Det er også flere områder der nytt og strengere regelverk er på trappene og vil påvirke oss via EØS-avtalen. Eksempler på dette er den nye energipolitikken, som virkelig kan få følger for Norge. EU-land er vår overlegent største energikunde. Et annet eksempel er REACH. Med vår lange kyst er vi svært sårbare overfor miljøgifter, og det er viktig at vi og landene rundt oss har et strengt kjemikalierregelverk. Spekkhuggere, isbjørner og polarmåker har allerede et høyt innhold av miljøgifter, som igjen kan få store konsekvenser for oss mennesker.

Ifølge WWF har norsk regelverk blitt svekket av EUs miljølovgivning på bare ett område.

*"EU har en mer offensiv miljøpolitikk enn Norge.
Ambisjonene er større i unionen".*

Professor WILLIAM LAFFERTY i Stavanger Avisen 26.01.03

EUs regelverk for tilsetningsstoffer i matvarer (nitritt, nitrat og sulfitt) har hatt mindre streng standard enn Norge, og vi har måttet senke våre krav.

Selv om Norge har mulighet til å ha strengere regler innenfor rammedirektivene, har vi sjelden hatt det. Et eksempel på dette er EUs regelverk for luftkvalitet fra 1994. Vi har ikke hatt høyere standarder enn minimumskravene, selv om miljøbevegelsen og miljøforvaltningen anbefalte det. Det førte til at vi måtte stramme opp vår lovgivning da EU innførte strengere regler.

HVORDAN KAN VI PÅVIRKE EUs MILJØPOLITIKK?

Norge kan gjennom eksperter delta i den såkalte utredningsfasen hvor Kommisjonen

[EU SATSER BREDT PÅ MILJØTEKNOLOGI FRA 2007](#)

04.12.06

Hele 54,5 milliarder euro skal i perioden 2007-2013 finansiere forskning, konkurransekraft og innovasjon i Europa. Store deler av midlene rettes mot miljøteknologi. Både små og mellomstore bedrifter (SMB), forskningsmiljøer, utdanningssystemer og investeringsmiljøer er viktige målgrupper for EUs nye miljøteknologipolitikk. Dette gir spennende muligheter for næringslivet i vår region innenfor sektorene energi og miljø. Innovasjon Norge

⁴ Norge nest best i EU. Dagens Næringsliv 19.07.06.

trekker opp forslag til nytt regelverk. Kommisjonen har egne ekspertgrupper og miljøprogrammer som Norge også kan delta i. Dette er den eneste fasen vi faktisk har adgang til å delta i. Deltakelse i diskusjoner og arbeidsgrupper kan aldri kompensere for at Norge ikke har adgang til EUs lovgivende organer.

Både WWF, Bellona og Statskonsult har kritisert norske myndigheter for ikke å ha utnyttet det politiske handlingsrommet i større grad. Norge har for eksempel valgt å stå utenfor LIFE, som er EUs største miljøprogram. Programmet støtter blant annet pilotprosjekter og miljøprosjekter i Øst-Europa.

Folkevalgte på Stortinget blir ofte ikke involvert i sakene før miljølovene skal innlemmes i EØS-avtalen. Da er den politiske prosessen for lengst over. Det er et dilemma at det er byråkrater og ikke folkevalgte som deltar i EØS-komiteene.

VIII. MILJØLENKER

I EUROPA:

- EEA: <http://www.eea.europa.eu/>
- Change! www.climatechange.eu.com
- Kommisjonens miljørider: http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm
- Generaldirektoratet for miljø: http://ec.europa.eu/dgs/environment/index_en.htm
- Parlamentets miljørider: http://www.europarl.europa.eu/news/public/documents_par_theme/911/default_en.htm
- Det sjette miljøhandlingsprogrammet: <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>
- Den norske EU-delegasjonen i Brussel: <http://www.eu-norway.org/>
- Folketings EU-opplysning: <http://www.eu-opplysningen.dk/>
- EUR-LEX (EU-lovgivning): <http://www.europa.eu.int/eur-lex/da/index.html>

I NORGE:

- Miljøverndepartementets europasider: <http://odin.dep.no/md/norsk/samarbeid/europeisk/bn.html>
- Europaportalen: <http://odin.dep.no/europaportalen/>
- Miljøstatus i Norge sine Europasider: <http://www.miljostatus.no/templates/PageWithRightListing.aspx?id=2156>
- Europakommisjonens delegasjon til Norge og Island: <http://www.europakommisjonen.no/>
- Europaveien: <http://www.europaveien.no/>
- Miljønytt: <http://www.miljonytt.no/>
- SFTs EU/EØS-sider: <http://www.sft.no/lover/direktiv/index.html>
- CICERO: <http://www.cicero.uio.no/>
- Christian Michelsens Institutt: <http://www.cmi.no/>
- Fridtjof Nansen Institutt: <http://www.fni.no/>
- WWF: <http://www.wwf.no>
- Bellona: <http://www.bellona.no>
- Polarinstituttet: <http://www.npolar.no/>
- Direktoratet for naturforvaltning: <http://www.dirnat.no/>
- Grønn hverdag: <http://www.gronnhverdag.no/>
- Loop (kildesorteringssguide): <http://www.loop.no/>
- Hold Norge rent: <http://www.holdnorerent.no>

Bærekraftig utvikling er et av EUs hovedmål. Amsterdam-traktaten slår fast målet om en bærekraftig utvikling og at miljøhensyn skal integreres i alle aktivitetsområdene til EU. Alle nye politiske forslag fra Kommisjonen skal være i tråd med miljømessige hensyn. En bærekraftig utvikling kan ikke ses på som en isolert miljøsak og det er et mål å bryte ned den tradisjonelle sektortankegangen når beslutninger skal tas.

Det finnes felles minstestandarder på en lang rekke områder, for eksempel utslipp av eksos fra biler, blyinnholdet i bensin og mengden av giftstoffer det er lov å slippe ut i luft, jord og vann innen landbruket. Disse reglene blir også stadig skjerpet i takt med den teknologiske utviklingen og økende miljøkrav.

Østutvidelsen i 2004 ga EU nye utfordringer på miljøområdet, fordi mange av de nye medlemslandene lå langt etter på miljøområdet. Det ble gjort betydelig forarbeid ved å tilpasse søkerlandenes lovverk til EUs miljøtiltak, og ulike finansieringsordninger er på plass for å hjelpe de nye medlemslandene med å heve sine miljøstandarder. De største ressursene blir satt inn på områdene luftforurensing, vann- og kloakk kontroll og håndtering av vanlig og farlig avfall. Gjennom Kyoto-avtalen forplikter medlemslandene i EU seg til å redusere utslipp av drivhusgasser med 8 prosent, fordi disse forårsaker global oppvarming. EU er en pådriver i internasjonale miljø- og klimaforhandlinger.

Det 6. handlingsprogrammet for miljø inneholder strategier for å løse de aller viktigste miljøutfordringene i et tidsperspektiv fra 2001- 2010. De fire områdene som prioriteres er klimaendringer, naturvern, helse og avfallsbehandling. Samtidig vedtok EUs toppmøtet i Göteborg i juni 2001 en strategi for bærekraftig utvikling. Dette er en helhetlig strategi som legger vekt på å integrere miljøhensyn i alle politikkområder for å sikre en bærekraftig utvikling i Europa.

EUROPAKOMMISSJONENS DELEGASJON I NORGE OG ISLAND